

recenze

Překročit hranice

Stanislava Fedrová, Alice Jedličková (eds.): Intermediální poetika příběhu. Praha: ÚČL AV ČR, Akropolis 2011

Intermediální studia nemají zatím v českém uměnovědném kontextu dlouhou tradici a už vůbec nemůže být řeč o tom, že by zde zapustila trvalé kořeny. Ještě stále bývají přirovnávána k jakési módní vlně, která je způsobena všudypřítomným mediálním prostředím a která zase rychle opadne. Na druhou stranu v souvislosti s intermedialitou vyvstávají otázky nejen nad podobou a směřováním současného literárněvědného bádání, ale také nad postavením literatury v kontextu jiných médií, nebo např. nad problematikou přístupů ke čtenářství. Mimo jiné se vlivem intermediální koncepce aktualizuje zkoumání vazeb literatury s „tradičnějšími“ uměními, a to tím, že se nabízí jiné metodologické východisko a terminologický aparát než v případě tradiční komparatistiky. Stejně tak je iniciován výzkum uvnitř literární vědy, např. v oblasti naratologie nebo zkoumání příběhu jako transmediální struktury, jak je ostatně patrné z této knihy. Je-li výše uvedené vztahováno na oblast literatury, pak je potřeba uvést, že univerzalita zmíněné koncepce umožňuje aplikaci i v dalších uměních.

Velkou zásluhu na uvedení teorie intermediality do širšího povědomí české vědecké obce mají nesporně pracovnice ÚČL AV ČR Stanislava Fedrová a Alice Jedličková. Obě badatelky se v dané oblasti angažují nejen jako iniciátorky setkání nad daným tématem (např. IV. kongres literárněvědné bohemistiky, přednáškový cyklus *Přesahování literatury – intermediální a interdisciplinární přístupy*, 2011/12), editorky kolektivních monografií (*Česká literatura v intermediální perspektivě*, 2010), ale také jako autorky původních studií, ve kterých kriticky a komplexně zhodnocují dosavadní, a to především zahraniční podněty, přitom však ve svých tématech prodlužují tyto podněty, inspirativním způsobem kladou nové otázky pro další bádání – např. *Role pozorovatele v ekfrastických textech*, *Intermediální poetika (krajiny)* ad.

Kolektivní monografie *Intermediální poetika příběhu* je dalším z pokusů představit v širokém spektru studií současný stav a možnosti intermediálního výzkumu v mnoha oblastech umění. Z pohledu čtenáře monografie se jako zásadní jeví úvodní studie. A. Jedličková v ní i nepřilíš zasvěcenému čtenáři objasňuje motivaci a smysl uvedené publikace, obrysově ho seznamuje s poměrně krátkou historií intermediálního výzkumu v našich podmínkách, připomíná zásadní setkání a dosud vydané publikace. V další části pak shrnuje celou šíři nabízených témat v kontextu základních postulátů intermediální poetiky: pojetí umění jako média (W. Wolf), klasifikace médií (L. Elleström), vymezení intermediálních vlastností, vztahů a metod (W. Wolf, I. O. Rajewsky, J. Helbig), rozlišení intermediality v širším (relační a strukturní intermedialita) a v užším smyslu (intermediální reference, plurimedialita). Podnětný je závěr úvodní studie, ve kterém jeho autorka shrnuje badatelské aktivity reflektované v knize.

Jednotlivé studie, z nichž je kniha složena, mají společného jmenovatele: identifikují projevy intermediality ve zvolené oblasti zájmu (literatura, film, divadlo, výtvarné umění, fotografie) a snaží se popsat, pojmenovat a typologizovat prostředky, postupy, žánrové formy, kterými jsou realizovány; sledují estetické účinky mediálních produktů i jejich recepční dopady. Daniela Lešová zkoumá analogické strategie v literatuře a fotografii, všímá si umělecké konstrukce prostoru k vyjádření existenciálních otázek. V jejím pojetí lze příběh chápat jako transmediální konstrukt i kognitivní rámec. Jitka Bažantová vyhodnocuje narativitu výtvarné reprezentace a její další transformace. Intermediální a interkulturní transpozice zvoleného příběhu včetně transmediální potence jeho obsahu zkoumá Petra Polláková. Dvojí podobu intermediálních vztahů (kombinaci médií a mediální transpozici) objevuje ve výtvarném díle Barbora Půtová. Ve studii Venduly Zajíčkové je pozornost věnována otázkám narativních proměn a transpozice příběhu v literárním textu, rovněž tak otázkám kulturní cirkulace a institucionálního působení médií. Studie Aleše Mereuse spadá do oblasti transmediální naratologie, je možné ji vnímat jako výzvu ke změně některých postulátů teorie vyprávění. Sidónia Semanová se soustředí na intermediální transpozici ve formě adaptace, analyzuje adaptované dílo a stejně tak i svůj postup při jeho dramatizaci. Šimon Dominik a Radomír D. Kokeš sledují principy výstavby komplexních narativních celků v televizních seriálech. Seriál se stává předmětem zkoumání také ve studii Anety Zatloukalové, která seriálovou adaptaci zkoumá jako specifický televizní žánr v diachronní perspektivě, a to z hlediska intersémiotického, hlediska intermediálních příbuzností, proměn televizní technologie, fungování produkujícího média jako

instituce a časoprostorového aspektu mediace. Celá monografie je zakončena jednak empirickým výzkumem diváků dle Evy Kvasničkové, který se týká rozpoznávání vypravěčských strategií v českém seriálu a zkoumání podílu nových médií ve zvoleném kognitivním rámci, jednak studií Jána Kraloviče, který interpretuje zvolené filmové dílo na základě zkoumání intermediálních vztahů.

Nabízený cíl knihy se však nepohybuje pouze v intencích nabídky možných postupů, ale na základě nových poznatků implicitně podněcuje ke kritickému přístupu, precizaci či optimalizaci naznačených teoretických východisek. Celou monografii funkčně doplňuje charakteristika autorského týmu, nepostradatelné obrazové přílohy a jmenný rejstřík.

Další vývoj intermediálních studií v našich podmínkách už zřejmě nepovede cestou dalších, materiálem a přístupy značně heterogenních, kolektivních prací. I když jsou pro jistou fázi vývoje takové práce nezbytné, bylo by koncepčně efektivnější začít budovat týmy, které by se soustředily pouze na jistý okruh širokého pole intermediálních témat, aby výstupy dovolovaly takovou míru zobecnění, že se stanou neopominutelnou součástí humanitního výzkumu.

„Překročit hranice“ je možné v uvedené monografii chápat v mnoha významech. V jednom z nich jako vstřícný krok k uměleckému dílu, který upírá pozornost na způsob jeho prezentace a nabízí smyslově komplexnější (mediálně propojenější) pohled na jeho smysl. Pak také může znamenat výzvu překonat zažitě konvence, přesáhnout vymezený prostor jednotlivých vědních oborů, obohatit jejich východiska o poznatky z jiných oblastí. Přitom je zřejmé, že je nutné vždy reflektovat význam, smysl a funkci onoho překračování, zda je vždy žádoucí a prospěšné, neboť překračování jistých hranic může být stejně důležité a pozitivní jako jejich respektování.

Radomil Novák

